DOI: 10.33270/03243502.25
УДК 159.9-057.36:341.322.5

Психологічна готовність поліцейських до розслідування воєнних злочинів

ТИЧИНА Дмитро*
доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9430-6101;
АНТОЩУК Андрій
кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5088-4372;
ПЕРЦЕВ Роман
доктор філософії, заступник начальника слідчо-криміналістичного відділу Прибережного округу поліції Ізраїлю
м. Хайфа, Ізраїль
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9471-2962

Анотація. Світові збройні конфлікти поставили перед державним механізмом України й Ізраїлю та його інститутами численні виклики й загрози. Забезпечення державної безпеки і збереження країн стало завданням не лише для силових структур, органів державної влади та місцевого самоврядування, а й для кожного громадянина. Одним з пріоритетів для країн, які перебувають у стані війни, залишається боротьба зі злочинністю, а воєнні криміногенні реалії потребують дієвого механізму реагування з боку інституцій сектору безпеки й оборони. У статті акцентовано, що основним управлінським рішенням керівників органів і підрозділів поліції України та Ізраїлю в умовах війни стало приведення в бойову готовність, оповіщення особового складу та визначення завдань відповідно до плану й поточної ситуації. Поліцейські беруть участь в активних воєнних діях і забезпечують правопорядок на деокупованих територіях, що обумовлює потенційну загрозу фізичних травм і психологічного травматичного синдрому. Подальша готовність і покращення комунікації між різними правоохоронними відомствами оптимізують співпрацю в складних умовах ліквідації наслідків воєнних атак. Під час розслідування воєнних злочинів важливим є рівень підготовки особового складу в умовах стресогенних ситуацій. Увагу зосереджено на травматичному емоційному стресі, якого зазнали поліцейські під час ідентифікації тіл. Процес розпізнавання засвідчив психологічну складність і проблеми, що постали перед фахівцями-практиками, які брали в ньому участь. На особистому рівні емоційний добробут практиків і безпечні умови роботи мають бути пріоритетом в ефективному управлінні процесом. Обґрунтовано необхідність психологічної підтримки поліцейських в умовах реальної війни, оскільки окремі симптоми отриманих стресогенних травм можуть виявлятися з плином часу. Тому в процесі розслідування воєнних злочинів психологічна готовність поліцейських до умов воєнних дій є комплексним заходом забезпечення психологічного та фізичного здоров'я, формування захисних механізмів. Виокремлено стратегічні завдання психологічної підтримки поліцейських під час війни: забезпечення оптимального психічного здоров'я, розвиток стійкості до стресових факторів і готовності до подолання складнощів у процесі виконання службових обов'язків. Рекомендовано зосередити увагу на підтримці психічного здоров'я поліцейських у воєнний час.

Ключові слова: поліцейський; воєнний стан; війна; збройний конфлікт; злочин; розслідування; жертва; пізнання; стрес; агресія; адаптація; психологічна підтримка.

Історія статті:
Отримано: 24.07.2024
Переглянуто: 20.08.2024
Прийнято: 18.09.2024

Рекомендоване посилання:
Тичина Д., Антощук А., Перцев Р. Психологічна готовність поліцейських до розслідування воєнних злочинів. *Юридична психологія.* 2024. № 2 (35). С. 25–33. doi: 10.33270/03243502.25.

*Відповідальний автор

© Тичина Д., Антощук А., Перцев Р., 2024

Вступ

Сучасний світ перейшов на складний і суперечливий етап свого розвитку. Глобалізація, яка нещодавно була визначальним трендом, постала перед обмеженнями, спричиненими її власною експансією. Суперечності між глобалізацією та локалізацією, які завжди були й розвивалися, тепер виявляються у формі гострих конфліктів. Відбуваються суттєві геополітичні, економічні, соціальні та інші зміни, що створюють нові ризики та загрози. Стратегічне бачення світового порядку та характеру міжнародних відносин формується на тій підставі, що світовий геополітичний простір поділений не стільки між великими державами зі сферами їх впливу, скільки між внутрішніми лініями напруженості між зоною стабільності, де панує закон і міжнародне право й пріоритетними є права людини, і сферою невизначеності, яка характеризується зневагою до закону, численними локальними конфліктами, гіпертрофією сил кримінального спрямування тощо – усім тим, що становить загрозу безпеці, стабільності й розвитку людської цивілізації.

24 лютого 2022 року в Україні розпочався новий етап історії – повномасштабного вторгнення російських військ з метою окупації країни та знищення її державності. Згодом понад 1200 мирних жителів і військових було вбито в містах і селах внаслідок атаки ХАМАС 7 жовтня 2023 року.

Такі світові збройні конфлікти поставили перед державними механізмами України й Ізраїлю та його інститутами численні виклики та загрози. Забезпечення державної безпеки і збереження країн стало завданням не лише для силових структур, органів державної влади та місцевого самоврядування, а й для кожного громадянина. Усвідомлення власної ролі та значущості, відповідальне ставлення до громадянського обов'язку, особиста відповідальність і готовність до самопожертви заради спільної мети – захисту Батьківщини – стали основою нового громадянського суспільства, яке змогло стримати й відкинути ворога.

Різного аспекту питання психологічної готовності поліцейських до розслідування воєнних злочинів розглядали у своїх працях такі дослідники, як В. Андросюк (2024), М. Галич (2021), О. Дьорова (2019), М. Костицький (2023), В. Медвєдєв (2019), І. Охріменко (2022), Н. Твердохлєбова (2019), О. Тімченко (2020), D. Boyle, M. Chae (2013), S. Kelty, E. McQueen, C. Pymont (2021). Попри це, питання психологічна готовності поліцейських до розслідування воєнних злочинів залишаються недостатньо висвітленими в науковій літературі.

Матеріали та методи

Мета публікації – висвітлити аспекти психологічної готовності діяльності поліцейських в умовах воєнного стану, професійної тренованості та згуртованості виконання службових завдань. З цією метою виокремлено засади психологічної підтримки, яка є необхідною для збереження психологічного добробуту й можливості ефективно виконувати свої функції. Сформульовано завдання: виокремити психологічні аспекти на кожному з етапів діяльності працівників поліції з розслідування воєнних злочинів.

Результати й обговорення

Одним зі стратегічних пріоритетів для України та Ізраїлю залишається боротьба зі злочинністю, оскільки криміногенні реалії вимагають дієвого механізму реагування з боку держав, зокрема забезпечення злагоджених, цілеспрямованих, спільних дій правоохоронних органів, позаяк, наприклад, на території України окупанти вчиняють масові вбивства мирних людей, знищення об'єктів інфраструктури й помешкань громадян, ґвалтування жінок і дітей, мародерство (Shevchuk, 2023, p. 796). Проблема національної безпеки України за сучасних реалій набула надзвичайної актуальності. Пріоритетними є параметри національної безпеки, які пов'язані з воєнними діями й агресією РФ, економічним і фінансовим розвитком держави, станом науково-технічного співробітництва, розвитком інформаційних та комунікаційних систем, екологічною ситуацією, кіберзлочинністю, тероризмом, міграційними процесами та корупцією (Marhasova, Kosach & Rudenko, 2023 p. 180).

Тому важливим напрямом підвищення ефективності функціонування правоохоронного органу є забезпечення психологічної готовності поліцейських до умов професійної діяльності (Timchenko, & Barko, 2020, p. 112).

Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити професійну підготовку поліцейських та інших категорій правоохоронців з огляду на сучасні вимоги, а також удосконалити правозастосовну практику. Значущість розслідування кримінальних правопорушень в умовах збройного конфлікту потребує поглибленого вивчення та науково-правового розроблення.

Однак після початку повномасштабних збройних агресій національні системи кримінальної юстиції України та Ізраїлю постали перед надзвичайним викликом – забезпечити ефективну протидію абсолютно новому для переважної більшості слідчих і прокурорів виду злочинності – міжнародним злочинам (воєнним злочинам, злочину агресії, геноциду тощо), кількість яких щоденно збільшується майже в геометричній прогресії. Основна проблема в цьому випадку полягає в тому, що такі суб'єкти не мають достатніх знань у сфері міжнародного гуманітарного права, яке надає можливість належно кваліфікувати певне діяння саме як міжнародний злочин, визначити його складові елементи, контекст міжнародного збройного конфлікту, особливості забезпечення процесуальних гарантій жертв тощо. Це призводить до невпорядкованості практики органів

правопорядку в цій сфері, поширення типових помилок під час кваліфікації міжнародних злочинів, що загалом істотно знижує загальну ефективність кримінального переслідування за їх вчинення.

Наприклад, в Україні створення Національної поліції як центрального органу виконавчої влади, що служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку[1], ознаменувало не тільки новий етап розвитку всієї правоохоронної системи, а й після початку збройної агресії поставило на порядок денний розв'язання низки проблем, пов'язаних з реаліями воєнного стану.

Унаслідок наявних суперечностей між українським законодавством і міжнародним, з одного боку, поліція не може бути комбатантом, а з іншого – вона належить до суб'єктів, яких фактично залучають до оборони держави. У цьому контексті доходимо висновку, що залучення на території України поліцейських до участі в збройному конфлікті є легітимним, тому поліцейський, який бере участь у військовому конфлікті на власній території, повинен мати статус законного комбатанта, як і військовослужбовець Збройних сил України (Shakun, 2023, p. 108). Отже, поліцейський, який бере участь у воєнному конфлікті на території України, – це законний комбатант, потрапляння його під владу противника слід розцінювати як стан полону, а не утримання як заручника. Обидва статуси слід оцінювати рівнозначно і вважати продовженням служби поліцейського в особливих умовах. Вирішення окреслених питань дасть змогу визначити правовий статус такого суб'єкта, як поліцейський, і сприятиме ефективному розслідуванню воєнних злочинів на території України Міжнародним кримінальним судом.

Основним управлінським рішенням керівників органів і підрозділів поліції України та Ізраїлю в умовах війни стало приведення у бойову готовність, оповіщення особового складу та визначення завдань відповідно до плану й поточної ситуації. Поліцейські беруть участь в активних воєнних діях і забезпечують правопорядок на деокупованих територіях. Це обумовлює потенційну можливість одержання правоохоронцями фізичних травм і психологічного травматичного досвіду.

Наприклад, після атаки ХАМАС тіла й частини тіл необхідно було ідентифікувати та видати для поховання, їх попередньо доставляли до центрального моргу. Кожне тіло кодували та роздягали для зовнішнього огляду й документування фізичних елементів. Записували цифрові відбитки пальців і брали проби крові чи нігтів на ногах для аналізу ДНК. Одночасно сім'ї загиблих, зниклих безвісти надавали поліції особисті речі з метою виділення ДНК для ідентифікації тіл. Поліція взяла на себе відповідальність за схожості (тотожності), що ґрунтувалася на порівнянні посмертних і передсмертних відбитків пальців, а також на зіставленні профілів ДНК, одонтологічній експертизі, клінічних та/або радіологічних висновках, наданих судово-медичними експертами. Вторинні елементи ідентифікації використовували для запевнення сімей у тому, що вони впізнані. Збройна атака ХАМАС спричинила шок на національному рівні в Державі Ізраїль (Mor, Kugel, Mizrahi, & Kaliner, 2024).

На рівні особистості слід спрямувати увагу на травматичний емоційний стрес, якого зазнали працівники поліції, що брали участь в ідентифікації тіл. Зокрема, працівникам поліції довелося впізнавати, обробляти й вивільняти численний потік мертвих тіл молодих людей, чимало з яких мали ознаки катувань, каліцтв, опіків тощо. Поліцейські послідовно впізнавали тіла членів сімей, яких було вбито. Нині діяльність правоохоронних органів України, зазначає Г. В. Мухіна, здійснюється в неймовірно складних умовах, що безпосередньо пов'язані як із виконанням професійних завдань щодо профілактики та протидії злочинності в умовах війни, так і з проведенням різних заходів, які спрямовані на боротьбу зі збройною агресією Росії, на захист прав громадян країни, які мешкають у зоні проведення активних воєнних дій (Mukhina, 2024, p. 108).

Тому під час розслідування воєнних злочинів важливим є рівень підготовки особового складу в умовах стресогенних ситуацій. Для забезпечення постійної бойової готовності поліцейські проходять регулярну службову підготовку. Однак, попри це, рівень знань, умінь і навичок, які здобувають поліцейські під час цієї підготовки, залишається недостатнім. Зазначене пов'язано з тим, що підготовка відволікає їх від основних обов'язків і викликає певний протест з їхнього боку. Зміна форм і методів навчання, а також переорієнтація мислення особового складу та ставлення керівництва до службової підготовки в умовах війни, імовірно, можуть сприяти підвищенню рівня професійної підготовки поліцейських у мирний час. Сучасні події засвідчують важливість підготовки поліцейських, зокрема за напрямами фізичної, тактичної, вогневої та професійної підготовки. Не менш важливою є психологічна підготовка та стресостійкість, передусім в умовах війни. У зв'язку з цим трансформаційні процеси в службовій підготовці поліцейських повинні стати гарантією їхньої ефективності у виконанні службових завдань.

В умовах воєнного стану в діяльності поліцейських важливого значення набувають психологічна підготовка особового складу, професійна тренованість і згуртованість виконання службових завдань. Слід зауважити, що в мирний, стабільний час

[1] Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/580-19#Text.

професійна діяльність поліцейських належала до переліку складних, небезпечних, екстремальних професій, яка супроводжується значними психологічними та фізичними навантаженнями. В умовах війни перед працівниками поліції постали нові виклики й додаткові повноваження: евакуація населення; служба на блокпостах; розшук диверсантів; протидія мародерству; участь в ексгумації тіл загиблих під час бойових дій і тимчасової окупації; фіксування злочинів військових РФ, вчинених на території України, тощо. Посилюється відповідальність поліції за захист здоров'я, честі, гідності та власності громадян, що вимагає від них посиленої витрати ресурсів (ціннісних, емоційних, когнітивних, поведінкових) і наявності вміння опановувати себе в умовах збройної агресії. Тому пріоритетним завданням постає збереження психічного здоров'я поліцейських, формування в них здатності успішно протидіяти стресовим чинникам та іншим професійним ризикам в умовах війни.

Психологічно здорову особистість можна визначити як цілісну, здатну до самореалізації та саморегуляції, якій властиві креативність, збалансованість й адаптивність; схильність до пошуку нових сенсів, осмислення досвіду, співробітництва; здатність отримувати задоволення від життя, співпереживати та відчувати відповідальність перед соціумом. Умови тривалої травматизації під час війни призводять до втрати психічного здоров'я і надзвичайно негативно впливають на учасників бойових дій. Необхідно зауважити, що переживання стресу в умовах війни і в мирний час має чимало відмінностей.

За високої психологічної підготовленості поліцейських до дій в умовах воєнного стану навіть раптове, непрогнозоване виникнення надзвичайних ситуацій не поставить органи Національної поліції в складне становище. Саме сформованість психофізичної стійкості під час багаторазового відпрацювання складних ситуацій буде сприяти зменшенню виявів нервово-психічного напруження в працівників поліції під час виконання тактично-оперативних завдань в умовах воєнного стану.

Поліцейським часто доводиться реагувати на ситуації, пов'язані з насильством, такі як терористичні акти, домашнє насильство, воєнні злочини тощо. Водночас так звані збройні конфлікти малої інтенсивності мають на меті терористичний вплив на певні соціальні групи, тобто здійснення тиску шляхом погрози силою задля досягнення конкретної мети. Це обумовлює необхідність підготовки військовослужбовців і працівників правоохоронних органів усіх цивілізованих держав до взаємодії в конфліктній ситуації (Okhrimenko, 2024. p. 922). Також постійно збільшується кількість співробітників, які отримали поранення, виконуючи службові обов'язки, що майже завжди супроводжується посттравматичними стресовими розладами.

Незвичні умови несення служби, повітряні тривоги, загроза використання проти поліцейських балістичної зброї призводять до фізичної втоми, психологічного виснаження, професійного вигорання, емоційних зривів, панічних атак тощо. Тому через це виникають певні психологічні складнощі в несенні служби, виконанні своїх службових завдань і посадових обов'язків, знизився рівень професійності.

Від поліцейських очікують ефективної роботи, прийняття швидких, правильних рішень за умов сильного стресу. Суспільство розраховує на те, що поліцейські не лише здорові, а й підтримують високий рівень працездатності під час виконання службових обов'язків. Під час позмінної роботи поліцейські мають не лише застосовувати силу для арешту злочинця, а й пригнічувати певні емоції, коли відповідають на службові виклики. Наприкінці зміни вони повертаються додому, їхні близькі родичі (наприклад, члени сім'ї, друзі) очікують, що вони поводитимуться адекватно до сімейної ролі. Тому важливо, щоб поліцейські вміли вправно змінювати ролі з поліцейського життя в особисте й навпаки (Kelty, McQueen, Pymont, & Green, 2021). Вони можуть відчувати рольове напруження або складнощі в задоволенні рольових вимог через розподіл енергії, навичок і ресурсів на кілька ролей.

Професійний стрес призводить до значних втрат в організації діяльності поліцейських в умовах реальної війни, що своєю чергою позначається на виконанні службових обов'язків, діяльності слідчо-оперативної групи на місці події (Chae, & Boyle, 2013). Такий стрес під час війни пов'язаний зі збільшенням кількості нещасних випадків, прогулів, раннього виходу на пенсію, намірами звільнитися, розчаруванням у робочих завданнях, що негативно позначається на згуртованості поліцейських підрозділів під час виконання професійних завдань у бойових умовах.

Психологічна підтримка є необхідною для того, щоб допомогти поліцейським зберегти психологічний добробут й ефективно виконувати свої функції. Система психологічного забезпечення поліцейських – це комплекс організаційних, методичних, просвітницьких, психопрофілактичних, практичних, психологічних заходів, спрямованих на запобігання впливу ризиконебезпечних чинників професійної діяльності, збереження фізичного та психічного здоров'я, підвищення психологічної стійкості й надійності. Обрання правильної дії шляхом співвіднесення її з можливими та дозволеними в період воєнного стану, обґрунтування населенню правомірності її реалізації, коректна вербалізація виконуваної дії, контроль і моніторинг психологічного стану громадян в ситуаціях дефіциту часу й інформації – невичерпний перелік украй необхідних умінь і навичок поліцейського в умовах воєнного стану. Їх формування обумовлює необхідність активного розвитку пізнавальної сфери особистості

поліцейського (особливостей відчуттів, сприймання, уваги, пам'яті). Здатність до антиципації та моделювання розвитку поточної ситуації професійної діяльності й соціальної взаємодії потребує цілеспрямованого впливу на особистість поліцейського в межах реалізації професійно-психологічної підготовки. Невідповідність об'єктивним вимогам здійснення функціональних обов'язків може призвести до виникнення особистісної тривоги, невпевненості в собі як професіоналі, агресивному ставленні до оточення в професійному та родинному колі.

Тому психологічна підготовка поліцейських підрозділів потребує кращого підходу, оскільки, згідно з результатами проведеного опитування поліцейських, які безпосередньо брали участь у воєнних діях на території України, останні психологічно не були готові до повномасштабної війни в країні (78 %); не всі поліцейські на місці події були здатні оперативно приймати тактично правильні рішення (60 %); не всі поліцейські готові були використовувати зброю (43 %). Більшість поліцейських (68 %) поставали перед вибором: діяти, як вимагає закон, чи піддатися емоційному напруженню.

На цьому зосереджують увагу й науковці. Зокрема, С. Ф. Константінов (2023) зазначає, що одним із ключових напрямів удосконалення підготовки правоохоронців у воєнний час є психологічна стійкість. Правоохоронці виконують складні та відповідальні завдання, пов'язані з забезпеченням безпеки, захистом прав й інтересів громадян і збереженням правопорядку. У таких ситуаціях важливим елементом їхньої підготовки є психологічна готовність до дій.

Вияви психологічного розладу відомі з досвіду роботи іноземних психологів з ветеранами в'єтнамської, іракської та афганської воєнних кампаній. Частота їх виникнення саме в момент надзвичайної ситуації низька (Lauvrud, Nonstad, & Palmstierna, 2009). Здебільшого посттравматичний стресовий розлад починає виявлятися в комбатанта орієнтовно через шість місяців після травмувальної події. Проте, якщо стрес-чинник має потужну тривалу в часі дію (наприклад, перебування в полоні, перебування під постійними обстрілами або щільною частотою повітряних тривог тощо), імовірність швидкого розвитку стресового розладу в особи підвищується. Водночас це приклад крайньої реакції на стресові чинники воєнного часу: значною є кількість латентних і менш виразних виявів впливу у вигляді тривоги, загострення акцентуацій, зневіри тощо. Превенція негативного впливу умов воєнного часу на особистісні особливості працівника поліції має ґрунтуватися на інтеграції традиційних заходів формування стресостійкості поліцейського та фортифікації його магістральної спрямованості.

З плином часу ставлення поліцейського до ризику може зазнати змін: досвід участі у воєнних операціях може вплинути на його сприйняття небезпеки, розширюючи межі дозволених дій у ситуаціях безпосередньої загрози життю. Це може призвести до підвищеної схильності правоохоронця приймати ризиковані й необґрунтовані рішення, що може негативно позначитися на його особистій безпеці та безпеці цивільного населення. Наслідки таких змін можуть варіюватися залежно від наявного професійного досвіду в умовах воєнного часу й індивідуальних особливостей поліцейського. Це засвічує важливість постійного психодіагностичного скринінгу правоохоронців, посилення заходів професійно-психологічного добору для служби в Національній поліції України, а також створення ефективних засобів психологічної підтримки та реабілітації після роботи в екстремальних умовах (Budanova, 2023, p. 82).

В умовах воєнного стану повсякденні навички комунікації поліцейських можуть опинитися під загрозою. Стиль спілкування зазнає змін через набутий професійний досвід, що передбачає гострий дефіцит часу, значне психологічне навантаження та необхідність прийняття відповідальних рішень. Він стає більш прямолінійним, рішучим і безапеляційним, що може бути корисним у певних кризових ситуаціях, але не завжди є доречним й ефективним у взаємодії з цивільними особами. Важливим аспектом запобігання негативним особистісним змінам у правоохоронців є цілеспрямоване створення та розвиток їх адаптаційних резервів. Ці резерви дають змогу поліцейським ефективно працювати в екстремальних умовах, таких як участь у деокупації населених пунктів, де високим є ризик для життя та обмежені ресурси. Вони сприяють швидкій адаптації до змін оперативної обстановки та знаходженню ефективних рішень у складних ситуаціях (Budanova, 2023, p. 82; Fedorenko et al., 2023).

Основним завданням щодо психологічної підтримки поліцейських в умовах війни є досягнення оптимального стану їх психічного здоров'я, розвиток психологічної стійкості до впливу стресових чинників і психологічної готовності працівника поліції до подолання складнощів і виконання службових обов'язків. Пропонуємо спрямувати підтримку психічного здоров'я поліцейських в умовах воєнного часу за такими складовими: відновлення відчуття безперервності життя (когнітивної, функціональної, соціальної, емоційної, психофізіологічної) для інтеграції досвіду подолання травми до історії життя потерпілої людини. Травматична подія, що потребувала сильної мобілізації ресурсів для її подолання, сприяє появі в потерпілої людини відчуття розірваності життя на «до травматичної події» та «після травматичної події»; протидія негативному інформаційно-психологічному впливу й інформаційна гігієна – формування у працівників поліції критичного мислення та вміння аналізувати інформацію; знань про дезінформацію і фейки,

маніпулювання свідомістю і поширення чуток; відпрацювання навичок протидії маніпулятивному впливу; надання кризової психологічної допомоги працівникам поліції, які перебували в екстремальних, ризиконебезпечних, психотравмувальних ситуаціях; мотиваційне консультування щодо власного психічного здоров'я, можливе використання технік активізації бажання самозмін, позитивних спогадів, пошуку нових мотиваторів, активізації ресурсів подолання перешкод; тренінги з активізації особистісних ресурсів, пошуку й усвідомлення індивідуальних шляхів самодопомоги та відновлення в умовах війни; профілактика емоційного вигорання; робота із сім'ями поліцейських: психологічне консультування з питань особливостей психологічного стану поліцейських; забезпечення психологічної підтримки членів їх родин. Перспективами подальших досліджень є систематизація досвіду надання психологічної допомоги поліцейським і розроблення ефективних технологій подолання психологічних травм війни.

Висновки

Розвиток професійних рис особистості працівника поліції – тривалий і напружений процес, але це є обов'язковою умовою для виконання тактично-оперативних завдань під час несення служби підрозділами поліції, складовою якого є об'єктивна, психологічна реальність. Саме ця підготовка відіграє важливу роль у формуванні стресостійкості у поліцейських, передусім в умовах війни. Для забезпечення ефективності їх діяльності необхідним є проведення особливого виду професійно-психологічної підготовки, яка спрямовує на подолання емоційних перешкод і готовність до екстремальних ситуацій, які можуть виникнути у воєнний час. Нервово-психічне напруження в працівників поліції виявляється за реальної або уявної загрози їх життю або здоров'ю, під час виконання ними складних завдань, де є дефіцит часу і коли рішення потрібно приймати миттєво. На нашу думку, проведення тактично-спеціальних навчань поліцейських шляхом цілеспрямованого й систематизованого комплексу заходів, здійснюваних у межах психолого-педагогічного процесу в поліції з імітацією умов, максимально наближених до реальних, з використанням світлошумових пристроїв, пристроїв больової дії, які збуджують психіку поліцейського до інстинкту самозбереження, – сприятиме тому, що поліцейські будуть приймати зважені оперативні рішення, безпечні для їх життя та здоров'я. Психологічний стан працівника поліції відіграє ключову роль у його діяльності. Він є тим регулятором поведінки, який слід напрацювати під час тактичних навчань із психологічним впливом на поліцейського й подальшим аналізом виконаного завдання. Розвиток емоційного інтелекту, здатність розуміти й керувати власними почуттями, опанування навичок саморегуляції стане в нагоді під час несення служби в умовах воєнного стану. Пропонуємо проводити навчання поліцейських в умовах, максимально наближених до бойових, з використанням психологічних факторів. Від психологічного стану поліцейського будуть залежати успішність виконання тактично-оперативних завдань, його власна безпека й безпека громадян.

У мирний час професійну діяльність поліцейських вважали однією з найскладніших, небезпечних та екстремальних професій, що супроводжується значними психологічними і фізичними навантаженнями. В умовах війни перед працівниками поліції постали нові виклики й додаткові обов'язки, одним з найважливіших завдань є збереження їх психічного здоров'я і формування здатності успішно протидіяти стресовим факторам та іншим професійним ризикам.

Необхідним видається забезпечення поліцейських підтримкою в умовах реальної війни, оскільки певні симптоми отриманої психологічної травми можуть виявлятися з плином часу. У подальших дослідженнях слід вивчити психологічну готовність поліцейських під час воєнних дій, розробити комплексні заходи підтримки їх психологічного та фізичного здоров'я, захисних факторів. На національному рівні покращення комунікації між різними правоохоронними відомствами оптимізує співпрацю в складних умовах ліквідації наслідків воєнних атак. На особистому рівні емоційний добробут практиків і безпечні умови роботи мають бути пріоритетом в ефективному управлінні процесом.

Отже, можна виокремити основне завдання психологічної підтримки поліцейських під час війни, а саме: забезпечення оптимального психічного здоров'я, розвиток стійкості до стресових факторів і готовності до подолання складнощів під час виконання службових обов'язків. Рекомендуємо зосередити увагу на підтримці психічного здоров'я поліцейських у воєнний час за напрямом відновлення відчуття безперервності життя (когнітивної, функціональної, соціальної, емоційної, психофізіологічної) для інтеграції досвіду подолання травми.

References

[1] Androsiuk, V., & Yurchenko-Shekhovtsova, T. (2024). Theoretical and methodological basis for assessing the effectiveness of a psychologist's activities (comparative analysis). *Legal Psychology*, 1(34), 35-45. doi: 10.33270/03243401.35.

[2] Bondarenko, V., Okhrimenko, I., Piaskovskyi, V., Antoshchuk, A., & Marchuk, A. (2022). Scientific tools for forming professional competence of patrol police officers. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE),* 11(2), 687-695. doi: 10.11591/ijere.v11i2.21987.

[3] Budanova, M. (2023). Martial law and possible transformations of the police officer's personality. *Legal Psychology,* 1(32), 79-85. doi: 10.33270/03233201.79.
[4] Chae, M., & Boyle, D. (2013). Police suicide: prevalence, risk, and protective factors. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management,* 36(1), 91-118. doi: 10.1108/13639511311302498.
[5] Dorova, O.M. (2019). Varieties of psychophysical readiness of a criminal police officer in the context of regulatory and legal support. *South Ukrainian Legal Journal,* 4(3), 141-145. doi: 10.32850/sulj.2019.4.3.32.
[6] Fedorenko, O., Kharchenko, S., Makarova, O., Makarenko, P., Miloradova, N., Dotsenko, V., & Chervonyi, P. (2023). Communicative competence of law enforcement officers. *Cadernos Educacao Tecnologia e Sociedade*, 16(2), 349-360. doi: 10.14571/brajets.v16.n2.349-360.
[7] Halych, M.Yu. (2021). Peculiarities of the influence of the conditions of professional activity of police officers on the emotional sphere of the personality. *Legal Psychology*, 2(29), 44-52. doi: 10.33270/03212902.44.
[8] Kelty, S., McQueen, E., Pymont, C., & Green, N. (2021). Avoiding Burnout at the Digital Forensics Coalface: Targeted strategies for forensic agencies in the management of job-related stress. *Forensic Science International: Digital Investigation*, 38. doi: 10.1016/j.fsidi.2021.301127.
[9] Konstantinov, S.F. (2023). Directions for improving the training of law enforcement officers in wartime. *New Ukrainian Law*, 3, 135-140. doi: 10.51989/NUL.2023.3.19.
[10] Kostytskyi, M., & Kushakova-Kostytska, N. (2023). Methodology of theoretical and practical knowledge in jurisprudence as a scientific and practical complex. *Philosophical and methodological problems of law*, 1(25), 9-17. doi: 10.33270/01232502.9.
[11] Lauvrud, C., Nonstad, K., & Palmstierna, T. (2009). Occurrence of post traumatic stress symptoms and their relationship to professional quality of life (ProQoL) in nursing staff at a forensic psychiatric security unit: a cross-sectional study. *Health Qual. Life Outcome*, 7(1), 31-38. doi: 10.1186/1477-7525-7-31.
[12] Marhasova, V.H., Kosach, I.A., & Rudenko, O.M. (2023). National security in the system of interests of society and the state. *Academic notes of the V.I. Tavrichesky National University,* 34(73), 1, 180-184. doi: 10.32782/TNU-2663-6468/2023.1/32.
[13] Medvediev, V.S. (2019). Investigator's Personality as a Problem of Legal Psychology. *Law and Safety*, 72(1), 97-103. doi: 10.32631/pb.2019.1.13.
[14] Mor, Z., Kugel, C., Mizrahi, H., & Kaliner, E. (2024). Mass killing during terror attack at the Israel-Gaza border and the role of the Ministry of Health in identification of human remains and their release. *Forensic Science International*, 363, 112-118. doi: 10.1016/j.forsciint.2024.112188.
[15] Mukhina, H.V. (2024). Psychological readiness of police officers to provide first psychological aid. *Ukrainian police science: theory, legislation, practice,* 5(1), 108-111. doi: 10.32782/2709-9261-2022-1-5-20.
[16] Okhrimenko, I.M., & Usov, D.S. (2024). Psychological factors of negotiation activities in conditions of social contradictions and military challenges. *Prospects and innovations of science,* 3(37), 919-935. doi: 10.52058/2786-4952-2024-3(37)-919-935.
[17] Shakun, V.I. (2023). Legal status of a police officer during war or foreign occupation. *New Ukrainian Law,* 3, 120-127.
[18] Shevchuk, V.M. (2023). Forensic support for the investigation of war crimes: digitalization, innovations, prospects. *Military offences and war crimes: background, theory and practice* (pp. 795-822). Riga, Latvi: Baltija Publishing. doi: 10.30525/978-9934-26-302-6-35.
[19] Timchenko, O.V., & Barko, V.V. (2020). Ways of forming psychological readiness for professional activity among the personnel of the National Police of Ukraine. *Bulletin of the National University of Defense of Ukraine*, 3(56), 112-119. doi: 10.33099/2617-6858-20-56-3-112-119.
[20] Tverdokhliebova, N.Ye. (2019). Motivators of organizational behavior of law enforcement officers at the stage of professional training. *Scientific Bulletin of Kherson State University*, 1, 316-321. doi: 10.32999/ksu2312-3206/2019-1-52.

Список використаних джерел

[1] Андросюк В., Юрченко-Шеховцова Т. Теоретико-методологічне підґрунтя оцінки ефективності діяльності психолога (компаративний аналіз). *Юридична психологія*. 2024. № 1 (34). С. 35–45. doi: 10.33270/03243401.35.
[2] Bondarenko V., Okhrimenko I., Piaskovskyi V., Antoshchuk A., Marchuk A. Scientific tools for forming professional competence of patrol police officers. *International Journal of Evaluation and Research in Education* (IJERE). 2022. Vol. 11. No. 2. P. 687–695. doi: 10.11591/ijere.v11i2.21987.
[3] Буданова М. Воєнний стан і можливі трансформації особистості поліцейського. *Юридична психологія*. 2023. № 1 (32). С. 79–85. doi: 10.33270/03233201.79.

[4] Chae M., Boyle D. Police suicide: prevalence, risk, and protective factors. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*. 2013. Vol. 36. No. 1. P. 91–118. doi: 10.1108/13639511311302498.

[5] Дьорова О. М. Різновиди психофізичної готовності поліцейського кримінальної поліції в контексті нормативно-правового забезпечення. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2019. № 4. Ч. 3. С. 141–145. doi: 10.32850/sulj.2019.4.3.32.

[6] Fedorenko O., Kharchenko S., Makarova O., Makarenko P., Miloradova N., Dotsenko V., Chervonyi P. Communicative competence of law enforcement officers. *Cadernos Educacao Tecnologia e Sociedade.* 2023. No. 16 (2). P. 349–360. doi: 10.14571/brajets.v16.n2.349-360.

[7] Галич М. Ю. Особливості впливу умов професійної діяльності поліцейських на емоційну сферу особистості. *Юридична психологія.* 2021. № 2 (29). С. 44–52. doi: 10.33270/03212902.44.

[8] Kelty S., McQueen E., Pymont C., Green N. Avoiding Burnout at the Digital Forensics Coalface: Targeted strategies for forensic agencies in the management of job-related stress. *Forensic Science International: Digital Investigation*. 2021. Vol. 38. doi: 10.1016/j.fsidi.2021.301127.

[9] Константінов С. Ф. Напрями вдосконалення підготовки правоохоронців у військовий час. *Нове українське право.* 2023. Вип. 3. С. 135–140. doi: 10.51989/NUL.2023.3.19.

[10] Костицький М., Кушакова-Костицька Н. Методологія теоретичного та практичного пізнання в юриспруденції як у науково-практичному комплексі. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2023. № 1 (25). С. 9–17. doi: 10.33270/01232502.9.

[11] Lauvrud C., Nonstad K., Palmstierna T. Occurrence of post traumatic stress symptoms and their relationship to professional quality of life (ProQoL) in nursing staff at a forensic psychiatric security unit: a cross-sectional study. *Health Qual. Life Outcome*. 2009. No. 7 (1). P. 31–38. doi: 10.1186/1477-7525-7-31.

[12] Маргасова В. Г., Косач І. А., Руденко О. М. Національна безпека в системі інтересів суспільства та держави. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.* 2023. Т. 34 (73). № 1. С. 180–184. (Серія «Публічне управління та адміністрування»). doi: 10.32782/TNU-2663-6468/2023.1/32.

[13] Medvediev V. S. Investigator's Personality as a Problem of Legal Psychology. *Law and Safety.* 2019. No. 72 (1). P. 97–103. doi: 10.32631/pb.2019.1.13.

[14] Mor Z., Kugel C., Mizrahi H., Kaliner E. Mass killing during terror attack at the Israel-Gaza border and the role of the Ministry of Health in identification of human remains and their release. *Forensic Science International*. 2024. Vol. 363. P. 112–118. doi: 10.1016/j.forsciint.2024.112188.

[15] Мухіна Г. В. Психологічна готовність поліцейських надавати першу психологічну допомогу. *Українська поліцеїстика: теорія, законодавство, практика*. 2024. № 5 (1). С. 108–111. doi: 10.32782/2709-9261-2022-1-5-20.

[16] Охріменко І. М., Усов Д. С. Психологічні чинники ведення переговорної діяльності за умов соціальних протиріч та воєнних викликів. *Перспективи та інновації науки.* 2024. № 3 (37). С. 919–935. (Серія «Педагогіка. Психологія. Медицина»). doi: 10.52058/2786-4952-2024-3(37)-919-935.

[17] Шакун В. І. Правовий статус поліцейського під час війни або іноземної окупації. *Нове українське право.* 2023. Вип. 3. С. 120–127.

[18] Shevchuk V. M. Forensic support for the investigation of war crimes: digitalization, innovations, prospects. *Military offences and war crimes: background, theory and practice :* collective monograph. Riga, Latvi : Baltija Publishing, 2023. P. 795−822. doi: 10.30525/978-9934-26-302-6-35.

[19] Тімченко О. В., Барко В. В. Шляхи формування психологічної готовності до професійної діяльності у персоналу Національної поліції України. *Вісник Національного університету оборони України.* 2020. № 3 (56). С. 112–119. doi: 10.33099/2617-6858-20-56-3-112-119.

[20] Твердохлєбова Н. Є. Мотиватори організаційної поведінки правоохоронців на етапі професійної підготовки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. № 1. С. 316–321. doi: 10.32999/ksu2312-3206/2019-1-52.

Psychological Readiness of Police Officers to Investigate War Crimes

TYCHYNA Dmytro
Doctor of Law, Senior Researcher, Leading Researcher of the Scientific Laboratory on Crime Prevention of the Educational and Scientific Department No. 1 of the National Academy of Internal Affairs
Kyiv, Ukraine
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9430-6101;
ANTOSHCHUK Andrii
PhD in Law, Associate Professor, Head of the Department of Criminology and Forensic Medicine of the National Academy of Internal Affairs
Kyiv, Ukraine
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5088-4372;
PERTSEV Roman
Doctor of Philosophy, Deputy Chief of the Criminal Investigation Department of the Coastal Police District of Israel
Haifa, Israel
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9471-2962

Abstract. World armed conflicts have posed numerous challenges and threats to the entire state mechanism of Ukraine and Israel and its institutions. Ensuring state security and preserving countries has become a task not only for law enforcement agencies, state authorities and local governments, but also for every citizen. Therefore, one of the strategic priorities for countries at war remains the fight against crime, and wartime criminogenic realities require an effective response mechanism from the institutions of the security and defense sector. The article emphasizes that the main management decision of the heads of the police departments and units of Ukraine and Israel in wartime was to bring them into combat readiness, alert personnel, and determine tasks in accordance with the plan and the current situation. Police officers participate in active military operations and maintain law and order in the deoccupied territories, which poses a potential threat to law enforcement officers of physical injuries and psychological traumatic syndrome. Future readiness and improved communication between different law enforcement agencies will improve cooperation in the difficult conditions of eliminating the consequences of military attacks. When investigating war crimes, the level of training of personnel in stressful situations is important. Attention is drawn to the traumatic emotional stress experienced by police officers during the identification of bodies. The identification process demonstrated the psychological complexity and problems faced by practitioners who participated in it. At the personal level, the emotional well-being of practitioners and safe working conditions should be a priority in effective process management. The need for psychological support for police officers in real war conditions is emphasized, since individual symptoms of stress-related injuries may manifest themselves over time. Therefore, when investigating war crimes, the psychological readiness of police officers for the conditions of military operations is a comprehensive measure to ensure psychological and physical health and develop protective mechanisms. The strategic objectives of psychological support for police officers during wartime are identified: ensuring optimal mental health, developing resilience to stress factors, and readiness to overcome difficulties in performing official duties. It is recommended to focus on supporting the mental health of police officers during wartime.

Keywords: police; martial law; war; armed conflict; crimes; investigation; victim; cognition; stress; aggression; adaptation; psychological support.